

Aspergers syndrom ur ett lärandeperspektiv.

En kvalitativ studie utifrån intervjuer med lärare.

English titel: Aspergers syndrome in a learning perspective.
A qualitative inquiry that emanate from interview with teachers.

Författare: Helene Glifberg
Examensarbete, Lärarutbildningen, 15hp.
Högskolan på Gotland
Vårterminen 2010
Handledare: Caroline Nygren
Examinator: Agneta Bronäs

Aspergers syndrom ur ett lärandeperspektiv.

En kvalitativ studie utifrån intervjuer med lärare.

Helene Glifberg

Sammanfattning

Syftet med examensarbetet är att undersöka vilka olika pedagogiska insatser som kan påverkar lärandet för barn med Aspergers syndrom. Hur den pedagogiska verksamheten kan organiseras för att underlätta lärandet och ur ett pedagogiskt perspektiv skapa kunskap om hur personal i skolor på bästa sätt bemöter elever med Aspergers syndrom. Genom examensarbetet vill jag bidra med kunskap om hur man som lärarna kan underlätta för elever med Aspergers syndrom som går inkluderade i ”vanlig grundskoleklass”. I undersökningen använder jag mig av en kvalitativ forskningsmetod. Jag kommer att intervju tre verksamma lärare. Jag ställer sedan deras åsikter mot det jag hittar i litteraturen om ämnet. För att öka förståelsen för de svårigheter elever med Aspergers syndrom kan ha innehåller examensarbetet också en kort sammanfattning av diagnoskriterier.

De slutsatser jag kommit fram till visar att en individanpassad undervisning är en förutsättning för elever med Aspergers syndrom. För att skapa en god lärmiljö krävs att omvärldsanalys genomförs så att hänsyn kan tas till elevens behov och förutsättningar. En tydlig och strukturerad undervisning är oerhört viktigt därför är de pedagogiska nyckelorden i undersökningen: *planera, strukturera* samt *visualisera*. Det har också framkommit att för att skapa förutsättningar för lärande krävs kunskaper om det annorlunda sättet att tänka och handla. Det allra viktigast är dock att klassläraren och även övrig skolpersonal bemöter eleven med respekt, värme och empati.

Nyckelord: Aspergers syndrom, specialpedagogik, lärandemiljö, bemötande, inkludering.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning	4
Syfte och frågeställning	5
Syfte	5
Frågeställningar.....	5
Teoretiska utgångspunkter	6
Ett sociokulturellt perspektiv på lärande.....	6
Relationellt perspektiv	7
Vad är Aspergers syndrom?.....	7
Vad innebär det att leva med Aspergers syndrom?	8
Nyare forskning om hur skolor bemöter barn med Aspergers syndrom.....	11
Vad säger styrdokumentet?	12
Specialpedagogiska ställningstaganden	13
Metod	15
Kvalitativa undersökningar	15
Urval	15
Genomförande.....	16
Tillförlitlighet.....	17
Etiska överväganden	17
Resultat	19
Organisatorisk nivå.	19
Omvärldsanalys och åtgärdsprogram.....	19
Planering och struktur.....	20
Hur organiseras klassrummet?	21
Hinder och möjligheter som eleven stöter på	22
Kunskaper om funktionshindret.....	23
Analys och diskussion	25
Kompetens och handledning en organisatorisk fråga	25
Struktur och visuellt stöd en förutsättning	26
Ett väl organiserat klassrum.....	28
Se möjligheterna och inte hindren	28

Slutsats	30
Vidare forskning	31
Referenser	32
Elektroniska källor	33
Litteratur om sociala berättelser:	33
Bilaga 1	34
Goda råd till lärare.	34
Bilaga 2	37
Intervjufrågor	37
Bilaga 3	38
Brev till intervjupersoner.	38

Inledning

Jag har under flera av mina veckor under den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) träffat på barn med ”särskilda behov” och intresserat mig mycket just för dessa elever. Under utbildningen har vi läst en del om de specialpedagogiska teorierna men inte något om *hur* man organiserar lärandet. Barn med neuropsykiatriska funktionshinder är vanligen i behov av särskilt stöd för att klara skolan och jag ställer mig frågan hur detta stöd ser ut. Fokus i föreliggande undersökning ligger på elever med diagnosen Aspergers syndrom och då inte på de medicinsk-biologiska aspekterna utan främst på de pedagogiska. De flesta barn som har Aspergers syndrom går inkluderade i vanlig grundskoleklass. Jag har upplevt att problematiken runt dessa barn blir större då de börjar skolan. Kraven på att prestera och att sitta stilla ökar. Därför utgår jag i undersökningen från de lägre åldrarna i grundskolan. Som lärare möter man med all säkerhet elever som inte passar in i den givna mallen och då inte för att de nödvändigtvis är lågbegåvade utan för att skolsystemet inte är anpassat för dem. Skolverksamheten skall utgå från varje barns behov och skolan är ansvarig för att alla barn får den undervisning de behöver för att uppnå målen (Lpo 94). Därför ser jag det som ovärderlig kunskap att veta hur man som pedagog bemöter eleverna och organiserar lärandet för dem.

”Man är inte Aspergers syndrom, man har det. Det är en viktig skillnad. En människa är så mycket mer än en diagnos.”

(Inger Jalakas, 2007 s. 12)

Syfte och frågeställning

Syfte

Mitt syfte är att undersöka vilka olika pedagogiska insatser som kan påverka lärandet för barn med Aspergers syndrom. Jag vill fördjupa mig i hur den pedagogiska verksamheten kan organiseras för att underlätta lärandet och ur ett pedagogiskt perspektiv skapa kunskap om hur man på bästa sätt bemöter elever med Aspergers syndrom. Genom denna undersökning vill jag få fram och bidra med kunskap om hur man som lärare kan underlätta för elever med Aspergers syndrom som går inkluderade i ”vanlig grundskoleklass”. I undersökningen kommer jag att ställa några verksamma lärares åsikter mot det jag hittar i litteraturen om ämnet.

Frågeställningar

Hur kan skolan organisera och genomföra lärandet för barn med Aspergers syndrom?

Vilka hinder och möjligheter kan elever med diagnosen Aspergers syndrom stöta på i skolan?

Teoretiska utgångspunkter

Ett sociokulturellt perspektiv på lärande.

Hur man väljer att tolka en vetenskaplig studie beror på vilken teoretisk utgångspunkt man väljer. Vilken sorts ”glasögon” man tar på sig. Jag har i min studie valt att utgå från ett sociokulturellt perspektiv. Den man som förknippas med ett sociokulturellt perspektiv är Lev S Vygotskij (1896-1934). Jag har här valt att använda Roger Säljös (2000) tolkning av detta perspektiv. Fokus i ett sociokulturellt perspektiv är samspelet mellan individen och kollektivet. Centralt är att människan konstruerar kunskap genom att delta i praktiska och kommunikativa samspel med andra. I ett sociokulturellt perspektiv har människors förmåga att lära och att utvecklas ingen gräns. Människan skapar hela tiden redskap med vars hjälp vi kan lösa fysiska och intellektuella problem. Två begrepp som är centrala är *mediering* och *artefakter*. Med mediering menas att vi får till oss vår kunskap genom någon typ av förmedlande verktyg. Säljö hävdar att vi aldrig står i direkt närhet till världen utan det finns alltid något emellan som hjälper oss. Vi tar hjälp av artefakter. Språket är en viktig artefakt. Det är en unik och oändligt rik komponent för att skapa och kommunicera kunskap. Genom språket medierar vi således omvärlden så att den framstår som meningsfull.

En tanke som Vygotskij hade var att människor ständigt befinner sig i utveckling och förändring. Han talar om den *Proximala utvecklingszonen* (*Zone of Proximal Development, ZPD*). Han menade att med lite handledning och assistans kan vi lösa problem som vi annars hade haft svårt för att lösa på egen hand (Säljö, 2000). Det eleven kan göra i samarbete idag kommer de i morgon att kunna utföra på egen hand. I det menade han att barnet går i sin utveckling och sitt lärande från den sociala och kollektiva handlingsformen till den individuella. Vidare hävdade Vygotskij att det är lika fruktlöst att lära eleverna något de inte är mogna för som att lära eleverna något de redan kan göra på egen hand (Vygotskij, 1999). Sett ur ett sociokulturellt perspektiv är människans handlingar situerade. Människans aktiviteter äger alltid rum i specifika situationer. Kunskapsinhämtning är beroende av vilken situation eleven befinner sig i. Det medför att vad vi gör och vad vi kan måste förstås som relativt till kontexten och till det kontextuella sammanhanget.

Relationellt perspektiv

Den specialpedagogiska verksamheten kan tolkas utifrån många olika perspektiv. Jag väljer här att utgå från ett relationellt perspektiv. Ett perspektiv som för mig stämmer bäst överrens med det sociokulturella perspektivet. I ett relationellt perspektiv knyts svagheter och styrkor inte enbart till individen utan också till de mellanmänniska mötena som sker i utbildnings- och uppväxtmiljön (Persson, 2007. Rosenqvist, 2007. Skolverket, 2001). I ett relationellt perspektiv ser man på förhållanden, samspelet och interaktionen aktörerna emellan. I detta perspektiv *är* jag inte, utan jag *blir* i mötet med andra. I motsats till det relationella står det kategoriska perspektivet. Till skillnad från ett kategoriskt perspektiv där man placerar berörda personer i väl avgränsade kategorier ser man i ett relationellt synsätt till kontext- och miljöbetingade orsaker. I ett kategoriskt perspektiv talas om elever *med* svårigheter medan det i ett relationellt perspektiv talas om elever *i* svårigheter. I det relationella perspektivet förutsätts att läraren intar elevens perspektiv och försöker ta reda på vem barnet är och inte vad barnet är. Här ligger de specialpedagogiska åtgärderna inte enbart på eleven utan på elev, lärare och miljön. Detta tankesätt ger utrymme för den totala variationen av elever och olika typer av stöd. Läraren har här stor betydelse, om läraren kan hantera mångfalden som en möjlighet i stället för en svårighet kan det finnas stora möjligheter till lärande, stimulans och spänning.

Vad är Aspergers syndrom?

Aspergers syndrom ligger inom det spektra som man kallar för autismspektrum. Elever med Aspergers har egentligen samma grundproblematik som elever med autism men har vanligtvis en hög eller normal begåvning. Diagnosen har fått sitt namn efter den Österrikiske barnläkaren Hans Asperger. Han intresserade sig tidigt för barn med avvikande beteenden och redan 1944 publicerade han en artikel om autistiska personlighetsstörningar. Han fann ett sammanhängande mönster framför allt bland pojkar. Ett mönster som kännetecknades av bristande empati, svårigheter med att skapa vänskapsrelationer, ensidig konversation, speciella begränsade intressen och också motoriskt klumpighet (Attwood, 2000). Hans undersökning fick inget internationellt erkännande då främst beroende på att han skrev på tyska. Det skulle dröja ända fram till 1981 då den engelska autismexperten Lorna Wings publicerade en artikel om Aspergers arbete. I artikeln beskrev hon också 34 olika fall från sin egen praktik som alla hade samma kännetecken som de Asperger hade beskrivit. Hon var

då den första som kom att använda sig av termen Aspergers syndrom och då som en undergrupp till autism (Gillberg, 1997). Internationellt sätt blev inte Aspergers syndrom erkänt förrän på 1990-talet. Den direkta orsaken till syndromet är ännu oklart hos forskarna. Men det rör sig om en neurologisk störning i hjärnan. Aspergers syndrom är ingen sjukdom det innebär bara ett annat sätt att tänka och vara. Att ha diagnosen Aspergers innebär inte bara problem, med rätt stimulans i rätt miljö kan många av de egenskaper en person men Asperger har vara en tillgång. Syndromet är vanligast bland pojkar och forskning visar att det ungefär till hälften är ärftligt betingat (Attwood, 2007). I skolsammanhang kan det vara av stor betydelse att känna till att också föräldrar kan ha samma svårigheter.

Vad innebär det att leva med Aspergers syndrom?

Aspergers syndrom ser inte likadant ut hos alla som har diagnosen. Någon lär ha sagt att det finns lika många olika sorter Aspergers som det finns människor som har det. Symptomen kan visa sig i olika hög grad, ibland mer och ibland mindre. De kan framträda mer då eleven är stressad, trött eller orolig. För att säkerställa en diagnos finns det olika diagnoskriterier. Bland annat har WHO (Världshälsoorganisationen) gett ut internationella diagnosklassifikationer, även professorn i barn och ungdomspsykiatri, Christopher Gillberg, har sammanställt definitioner för Aspergers syndrom. Jag kommer här inte att redogöra exakt för dessa kriterier utan plocka ut huvudrubrikerna för att tydliggöra vari de främsta svårigheterna ligger för dessa personer. Trots att Gillbergs kriterier inte är helt nyskrivna väljer jag ändå att utgå från Gillberg sammanställning därför att de är klara och koncisa. Det är också han som har dominerat forskningen om personer med Aspergers syndrom i Sverige (Gillberg, 1997 s.22).

Huvudrubriker i Gillbergs kriterier är:

- Stora svårigheter ifråga om ömsesidig social kommunikation.
- Monomani, snäva intressen.
- Tvingande behov att införa rutiner och intressen.
- Tal och språkproblem.
- Problem ifråga om icke verbal kommunikation.
- Motorisk klumpighet.

Elever med Aspergers har *svårigheter med det sociala samspelet*. Många gånger saknar de brist på social inlevelseförmåga och sunt förnuft i sociala sammanhang. De har svårigheter att uppfatta sociala umgängessignaler och det beror på att de är egocentrerade och därmed har en nedsatt förmåga att gå utanför den egna personen och inta andra människors perspektiv. En del personer har svårt med ögonkontakt och tycker att det är lättare att lyssna om de inte behöver se personen i ögonen. Ett givande och tagande i ögonkontakten kan saknas. Många gånger är de extremt sanningsägande och har svårt för att dölja eller hålla inne med sådant som är opassande eller som kan upplevas sårande. Detta gör det svårt för dem att, i verklig mening, få kamrater.

Ett påtagligt drag hos elever med Aspergers syndrom är deras *speciella och ofta begränsade intressen*. Att ha speciella intressen är sig inget hinder men för personer med Asperger kan de lätt bli monotona och komma att helt dominera personens tillvaro och samtal. De kan ha svårt för att avläsa när klasskamraterna tröttnat på att lyssna på ”specialintresset”. Det kan också påverka skoltiden genom att de har svårt för att växla mellan olika ämnen. Det är inte helt ovanligt att de tex. bara vill räkna matematik under flera veckor i sträck.

Personer med Aspergers utvecklar tidigt *behov av rutiner*. Rutiner som påverkar den egna personens hela tillvaro och också andra människor in dess omgivning. Många elever rutar in sina liv efter ett speciellt mönster, de har behov att göra saker på ett visst sätt eller efter en viss ordning. De tycker ofta inte om förändringar och nya saker.

Nästa punkt i Gillbergs diagnoskriterier är *tal- och språkproblem*. Vissa forskare hävdar att språkutvecklingen skall vara normal för att en diagnos skall kunna fastställas, bland annat finns det angivet i de kriterier som WHO givit ut (Gillberg, 1997). Enligt Attwood (2007) och även Gillberg (1997) behöver de nödvändigtvis inte uppvisa svårigheter vad gäller ordförråd och förmågan att uttrycka relativt långa meningar. De kan ytligt sett ha ett perfekt expressivt språk. Men de är båda överens om att språkliga problem är universellt förekommande. De hävdar att flera tester visat på att personer med Aspergers syndrom har svårigheter med att tolka talesätt, metaforiska uttryck, ordspråk och att de har svårigheter med att återge och tolka

verbala instruktioner. De uppfattar ofta orden bokstavligt och har därför svårt för att uppfatta att en och samma mening kan få olika betydelse beroende av sammanhang och uttryckssätt. Dessa problem brukar kallas för semantisk–pragmatiska problem. Semantik står för ordens betydelse och den pragmatiska för hur ord används i umgänge med andra (Ehlers & Gillberg, 1999) Det handlar om svårigheter att förstå ordens skiftande betydelse och problem men att förankra ordens innebörd i det sociala och känslomässiga sammanhangen. Svårigheter med att ”läsa mellan raderna”. De blir också lätt förvirrade när många personer talar samtidigt, de har svårt för att fokusera på en enda röst. Ett annat kännetecken kan vara ett formellt och näst intill pedantiskt språk. Eftersom elever med Aspergers har svårt för att inta andra elevers perspektiv begränsar det den genuina sociala kommunikationen.

Elever med Aspergers syndrom visar ofta *problem vid icke verbal kommunikation*. De kan ha ett klumpigt och tafatt kroppsspråk, en begränsad användning av gester och mimik. I detta ligger också en svårighet att tolka andra människors ansiktsuttryck och en begränsad förmåga att identifiera och beskriva känslomässiga tillstånd. I samband med interaktion med andra kan de uppfattas som väldigt närgångna eller avståndstagande.

Många elever med Aspergers visar tidigt tecken på *motoriska störningar*, de har ofta problem med den motoriska koordinationen. De uppfattas som långsamma och uppvisar en klumpighet. Gången är lufsig och lite styltig och när de springer uppfattas rörelserna som otympliga. Den motoriska klumpigheten får betydelse bland annat i lekar och under idrottslektioner. Många gånger är finmotoriken dåligt koordinerad, särskilt i de sociala sammanhangen. Den kan däremot vara alldeles utmärkt vid tillfällen då eleven är särskilt intresserad eller motiverad att klara av en uppgift. De motoriska störningarna kan påverka elevens handstil, bokstäverna kan vara illa formade och många gånger har de svårt för att skriva på linjen. Barnens frustration över dess oförmåga att skriva snyggt bör alla pedagoger känna till.

Utöver de punkter som Gillberg tar upp uppvisar många människor med Aspergers syndrom *en känslighet för sinnesintrycken* (Attwood, 2000). Intrycken från de olika sinnen, lukt, syn, hörsel smak och känsel kan uppfattas på ett helt annat sätt än det gör för andra människor . De kan till exempel ha svårigheter med starka lukter och

vissa ljud. De kan uppvisa en känslighet för matens smak och konsistens och för beröring av olika slag. För elever i skolan kan denna känslighet få stora konsekvenser.

Nyare forskning om hur skolor bemöter barn med Aspergers syndrom.

Skolverket har 2009 gett ut rapporten, *Skolan och Aspergers syndrom*. Rapporten innehåller dels enkät- och fallstudier som utgår från erfarenheter från skolpersonal, dels två artiklar skrivna av två forskare i pedagogik. Den ger insikt i hur skolor organiserar, planerar och utformar verksamheten för elever med diagnosen Aspergers syndrom. Rapporten visar på erfarenheter som kan användas för att förbättra det pedagogiska arbetet runt dessa elever. I rapporten ges också en kortfattad beskrivning av olika kognitiva funktioner som är påverkade hos personer med Aspergers syndrom. Den tar upp fyra områden som idag dominerar forskningen. Dessa är:

- Svårigheter med Theory of Minds (ToM)
- Svag central koherens.
- Bristande exekutiva funktioner.
- Sinnesintryck.

Theory of minds är ett begrepp som i innefattar hur man som människa förstår och tolkar andra människors tankar och känslor. Har man svårigheter med ToM har man svårt att förstå att andra människor kan tänka och känna på annat sätt än man själva gör. Andra människors beteende och reaktioner kan bli svåra att förstå. Det kan få konsekvenser i klassrummet då de inte förstår varför lärare och klasskamrater gör på olika sätt i olika situationer. Kommunikationen mellan elever påverkas eftersom elever med Aspergers syndrom har svårt för att veta när och varför man bör kommunicera.

Central koherens är förmågan att sammanföra små detaljer till en helhet. Personer med svag koherens har svårigheter med att sammanfoga detaljer till en begriplig helhet. En svag koherens kan innebära att vardagen upplevs som bestående av detaljer utan tydligt sammanhang.

Det är vanligt att personer med Aspergers syndrom har bristande *exekutiva funktioner*. De exekutiva funktionerna ses som en samordnare för olika typer av information och ligger till hjälp för ett målinriktat beteende. Svårigheter med de exekutiva funktionerna kan innebära att eleven fastnar i ett och samma mönster. De kan ha svårt

för att komma igång med saker och ting men också svårigheter med att stoppa ett visst beteende eller en uppgift. Tidigare har jag tagit upp att personer med Aspergers syndrom ofta har annorlunda *sinnestryck* därför återkommer jag inte till det här.

I Skolverkets rapport framgår att sociala berättelser och seriesamtal kan vara ett hjälpmedel för elever med Aspergers syndrom. Sociala berättelser är en metod som utarbetats av Carol Gray 1991. (Attwood, 2008. För mer information om sociala berättelser se litteraturlista sid. 33). Med hjälp av metoden kan elever tränas i sociala färdigheter. Syftet är att hjälpa pedagoger, föräldrar och klasskamrater att förstå elevens perspektiv och att ge barnet information av vad som händer eller händer i en specifik situation. Med hjälp av visuella hjälpmedel i form av enkla texter och bilder kan den sociala förståelsen öka. De sociala berättelserna skrivs alltid för en viss situation och för ett visst barn. Språket och svårighetsgraden varierar beroende på person.

Vad säger styrdokumentet?

Vad säger styrdokumentet om den specialpedagogiska verksamheten i grundskolan? I skollagen kan man läsa följande (1 kap. 2 § andra stycket)

Utbildning skall ge eleverna kunskaper och färdigheter samt, i samarbetet med hemmen, främja deras harmoniska utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. I utbildningen skall hänsyn tas till elever i behov av särskilt stöd. (www.skolverket.se)

I grundskoleförordningen finns anvisningar om hur det specialpedagogiska stödet skall utformas (5 kap. 5 §)

Särskilt stöd skall ges till elever med behov av specialpedagogiska insatser. Sådant stöd skall i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör.

Om det finns särskilda skäl, får sådant stöd i stället ges i en särskild undervisningsgrupp. Styrelsen skall efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare besluta i fråga om elevens placering i en särskild undervisningsgrupp. (www.skolverket.se)

Vidare finns det paragrafer som talar om att skolan är skyldig att upprätta

åtgärdsprogram. I grundskoleförordningen 5 kap står det att:

Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommit att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, skall rektor se till att behovet utreds. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd skall rektor se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Av programmet skall det framgå vilka behoven är, hur de skall tillgodoses samt hur åtgärderna skall följas upp och utvärderas. (www.skolverket.se)

Likaså finns det anvisningar i läroplanen (Lpo 94) om hur den specialpedagogiska verksamheten skall organiseras.

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov /.../ En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall formas på samma sätt överallt eller att skolan resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla (Lpo 94 s.6).

Specialpedagogiska ställningstaganden

Historiskt sett har inte alltid elever med behov av särskilt stöd varit inkluderade i vanlig grundskoleklass. Längre var dessa elever segregerade i olika särskiljande undervisningsgrupper. Begreppet ”en skola för alla” lanserades i och med 1980 års läroplan. Man ville då tona ner skillnaden mellan specialundervisning och vanlig undervisning, den specialpedagogiska metodiken skulle genomsyra hela skolans arbete, alla lärare skulle ha specialpedagogisk kompetens (Persson, 2007). I en skola för alla är målsättningen att alla skall känna delaktighet och gemenskap i en inkluderande miljö. Skolan skall ha kunskap att bemöta alla elever dessutom skall barnet inte självt betraktas som bärare av problemen utan skolan ansvarar för att motverka att svårigheter uppstår. Haug (1998) menar att samtidigt som skolan skall vara likvärdig och målen lika för alla skall skolan se till mångfald och variation vilket i sig är motsägelsefullt. Målet att skapa en skola för alla har funnits länge men fortfarande särskiljs många elever (Skolverket, 2008).

Elever med Aspergers syndrom som är inkluderade i vanlig grundskoleklass kan vara rumsligt inkluderade men socialt och didaktiskt utanför gemenskapen i klassen.

Marita Falkmer, doktorand vid institutionen för handikappvetenskap i Jönköping ger strategier för hur skolan kan skapa en inkluderande miljö för elever med Aspergers syndrom. Hennes artikel ingår i Skolverket Rapport (2009) som jag tidigare har nämnt. De framträdande framgångsfaktorerna är enligt henne planering, kontinuitet, relationer, kompetens, stöd, resurser, ledning och samverkan. Detta visar på att många av framgångsfaktorer ligger på en organisatorisk nivå. En viktig faktor för att skapa en inkluderande miljö är att både lärare och rektorer har förståelse för funktionsnedsättningen. I rapporten framgår tydligt att för upprättandet av en god undervisning för elever med Aspergers syndrom behövs både kunskaper om

funktionsnedsättningen och stöd av specialpedagogisk kompetens. Vidare hävdar Falkmer att om skolan arbetar övergripande med attityder och acceptans av olikheter har det en avgörande betydelse för inkluderingsarbetet.

Inkluderande strategier innebär i grunden att de praktiska konsekvenserna av elevers funktionsnedsättning blir en naturlig del av skolans vardagsarbete. Det innebär dels att göra anpassningar i och av omgivningen, dels att skapa förutsättningar för lärande, förståelse, färdigheter och strategier för den enskilda personen med AST. (autismspektrumtillstånd). (Skolverket Rapport, 2009 s. 85)

Inkludering är inte något som gäller endast vissa individer, utan inkludering är ett begrepp som bör användas för att beskriva vad som händer mellan individer och i hela gruppen.

Hur den specialpedagogiska verksamheten utformas beror till viss del av vilka resurser som finns tillgängliga på skolan. Skolans ekonomi påverkar vilka stödåtgärder som kan sättas in. Men skillnader ligger också i resurser i form av lärarkapital, kulturellt kapital och elev kapital (Haug, 1998). Det handlar om skolans samlade kompetens och organisationens förmåga att bemöta elever med Aspergers syndrom. I skolverkets rapport (2009) framgår att rektorns intresse för elever i behov av särskilt stöd är av stor betydelse för vilka stödåtgärder som sätts in. Persson (2007) menar att en specialpedagogisk kompetens är nödvändigt i de ordinarie arbetslagen därför att det alltid kommer att finnas elever i behov av individuellt anpassad undervisning. Hur de specialpedagogiska åtgärderna skall utformas måste ske i kommunikation med elev, förälder samt ansvariga skolpersonal. En kartläggning av elevens förmågor, starka sidor, behov av extra stöd, lärstilar och specialintressen är av nödvändighet för att komma fram till en för eleven fungerande utvecklingsplan. Exakt kan aldrig ett barns utveckling beskrivas med det gäller att få till en så god helhetsbedömning som möjligt. Jakobsson (2003) hävdar att genom god kommunikation kan förutsättningar för delaktighet och lärande skapas för alla elever. Genom att inbegripa alla elever olikheter i den pedagogiska verksamheten kan pedagoger förhindra att svårigheter uppkommer .

Metod

Kvalitativa undersökningar

Eftersom jag i min undersökning lagt fokus på olika undervisningsprocesser har jag valt att utgå från ett etnografiskt perspektiv. I undersökning har jag valt ett kvalitativt förhållningssätt. Enligt Kullberg (2004) kännetecknas en kvalitativ forskningsmetod av att försöka förstå människors tankar och uppfattningar om fenomen i människans omvärld. En kvalitativ forskning benämns ofta som induktiv, det vill säga upptäckande. I Kullbergs bok *"Etnografi i klassrummet"* (2004) ges förklaringar vad en kvalitativ etnografisk studie innebär. Grundläggande tankar är att forskaren, för att förstå, fånga andra människor sätt att leva och lära och också deras erfarenheter genom deras uttrycksätt. Etnografen försöker också se bakom handlingar och det sagda, fånga det implicita, det till synes osynliga på fältet. Jag har i undersökningen försökt att inta informanternas perspektiv, försökt se världen genom deras ögon. Insamlingsinstrument i den kvalitativa metoden är bland annat intervjuer vilket jag också valt. Kvale (1997) skriver att i en kvalitativ forskningsintervju byggs kunskapen upp genom ett samspel och ett utbyte av kunskaper då två personer samtalar om ett för båda gemensamt intresse. Kullberg (2004) hävdar att i en etnografisk studie ställer man öppna frågor och är samtidigt uppmärksam på det som sägs mellan raderna.

Urval

I undersökningsmaterialet ingår tre intervjuer med lärare. De lärare som har valt ut till intervjuerna har alla erfarenhet av att arbeta med elever som har diagnosen Aspergers syndrom. Lärare ett är klasslärare för årskurs tre och har varit utbildad lärare i fem år. Hon har sedan två år tillbaka arbetat aktivt med att förbättra lärandemiljön för två elever med Aspergers syndrom. Vi har en personlig relation och jag har därför själv tagit kontakt med henne. Lärare två är en specialpedagog som jag mött under en av mina VFU-perioder. Jag har valt att intervju en specialpedagog därför att också belysa problematiken ur ett specialpedagogiskt perspektiv. Hon är utbildad speciallärare och specialpedagog. Hon blev färdig lågstadielärare 1977 och arbetar just nu mest enskilt med elever i behov av särskilt stöd samt med handledning för andra lärare. Hon har under många år också undervisat egen klass. Lärare tre är en lärare som för tillfället arbetar som personlig assistent till en elev med diagnosen Aspergers syndrom. Förutom arbetet som assistent arbetar hon också idrottslärare på

samma skola. Hon är utbildad 1-7 lärare i de samhällsorienterade ämnena, blev färdig lärare 1994. Tidigare har hon mest undervisat på mellanstadiet. Denna lärare har jag ingen personlig relation till utan har fått kontakten via elevens förälder. De tre intervjupersonerna arbetar med elever i de lägre åldrarna i grundskolan. I resultatdelen kallas dessa personer ibland för informanter.

Genomförande

Det finns en mängd litteratur om vad det innebär att leva med Aspergers syndrom. Jag har i ett första skede samlat material genom litteraturstudier. Detta för att få en djupare förståelse för de intervjupersoner jag mött. Jag har genomfört intervjuer med en lärare, en specialpedagog samt en personlig assistent. Intervjuerna har genomförts i samtalsform med ett antal öppna intervjufrågor som stöd (Se bilaga 2). I dessa samtal har jag tagit del av de intervjuades kunskap. För att kunna samtala ostört ägde intervjuerna rum efter skoltid, dels i ett klassrum, dels i specialpedagogens arbetsrum och den sista i den intervjuades hem. Dessa intervjuer har bandinspelats och sedan sammanfattats av mig. Vid dessa sammanfattande anteckningar har jag bara ändrat språket från talspråk till vanlig svenska. För att säkerställa att jag uppfattat deras svar korrekt har dokumenten sedan skickats till intervjupersonerna. Samma intervjufrågor har används till samtliga intervjuer. All information har analyserats kontinuerligt. Utifrån intervjumaterialet har jag analyserat, reflekterat och jämfört med den litteratur jag läst och dragit slutsatser av det i min diskussion. I diskussionsdelen jämförde jag mina resultat främst med Skolverkets rapport; *Skolan och Aspergers syndrom* (2009). Detta för att rapporten kändes mest aktuell och bäst stämde överrens med frågeställningarna. Den visar på hur skolor ser på organisation, planering och utförande av den pedagogiska verksamheten runt elever med Aspergers syndrom.

I början av mitt arbete var jag fast besluten att också ha ett elevperspektiv med i min undersökning. Jag skulle intervju en elev och därmed få en vidare syn på hur skolan organiserar lärandet. Min ambition var också att genomföra en observation i en klass där det går en elev med diagnosen Aspergers syndrom. Det visade sig vara svårare än jag hade trott. Att hitta en elev och en klass där både elev, föräldrar och lärare var positivt inställda till besök i klassen var inte enkelt. Tidigt insåg jag dessutom att det krävdes en mer omfattande utredning än tiden och resurserna medgav. Att gå in på barnens känslor runt sitt funktionshinder blev alldeles för stort och omfattande.

Dessutom kan en undersökning av det här slaget vara etiskt känsligt. Istället valde jag att endas använda mig av intervjuer.

Tillförlitlighet

Generaliserbarhet, reliabilitet, validitet är begrepp som förknippas med hur tillförlitlig och säker en undersökning är (Kullberg, 2004). Generalisera kommer från latinets ord *generalis* och betyder allmänt. Det vill säga hur allmängiltig och representativ studien är. Resultaten i min undersökning är inte generaliserbar, det vill säga de är inte allmängiltiga. De resultat jag kommit fram till gäller bara i de situationer jag tittat på. Ordet reliabilitet kommer från det engelska ordet *reliability*. Termen betyder tillförlitlighet och pålitlighet. I vetenskapliga undersökningar står termen för mått för säkerhet och tillförlitlighet i forskningsmetoden. Är reliabilitet hög skall undersökningen kunna upprepas och då få samma resultat oavsett vem som gör den eller när den genomförs. Detta kan vara svårt i en kvalitativ forskningsmetod. Genom att vara noggrann, läsa mycket vetenskapliga texter och vara väl förberedd innan genomförandet av intervjuerna anser jag att reliabiliteten i undersökningen är god. Det som kan ha påverkat tillförlitligheten är att jag som intervjuledare har en personlig relation till två av informanterna. Eftersom vi hela tiden påverkas av de mellanmänskliga mötena kan detta påverka tolkningen av undersökningsresultaten. Validitet är ett begrepp som kommer från det latinska ordet *validitas* och betyder styrka. I vetenskapliga sammanhang står validitet för om forskaren verkligen undersökt den som forskaren ämnat undersöka. Kvale (1997) hävdar att genom ett ständigt kontrollerande, ifrågasättande och teoretisk tolkande av upptäckterna uppnås en god validitet. Under arbetes gång har jag under flera tillfällen stannat upp och reflekterat över mitt arbete. Ett sätt att förstärka tillförlitligheten i en etnografisk studie är att låta informanterna ta del av tolkningar och resultat och låta de reagera på dessa (Kullberg, 2004). Efter sammanställning av intervjuerna har anteckningarna skickat till informanterna för att förstärka tillförlitligheten.

Etiska överväganden

I undersökningen har jag utgått från Vetenskapsrådets etiska forskningsregler (2002). Dessa regler utgår från fyra huvudkrav på forskningen, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Jag har före mina intervjuer skickat ut ett brev till informanterna (Se bilaga 3). Här har jag informerat

om mitt syfte med undersökningen. De har fått information om rättigheten att de själva kan bestämma över sin medverka. De har fått vetskapen om att de när som helst kan dra sig ur undersökningen. Det har framgått att allt material som samlas in behandlas konfidentiellt. Undersökningsmaterial förvaras på ett sådant sätt att ingen obehörig har tillgång till det. Där har också klart framgått att inga personuppgifter kommer att publiceras. Innan bandupptagning har genomfört har intervjupersonerna gett sitt samtycke.

Resultat

Nedan följer resultaten av de tre intervjuer jag genomfört. Jag har valt att inte presentera intervjuerna ordagrant eftersom de skett i samtalsform, jag gör här istället en sammanställning utifrån de sammanfattande anteckningar som framkommit efter intervjuerna. Analysen har skett genom att jag läst anteckningarna och sedan gjort understrykningar med olika färgpennor för att strukturera upp materialet. Ett urval har skett utifrån det som jag funnit mest relevant för mina frågeställningar. Det material jag fått fram har jag sedan kategoriserat upp i ett antal underrubriker som följer nedan. Vid några tillfällen refererar jag nedan till mina informanter. Läraren namnger jag då till Anna och specialpedagogen till Maria och den personliga assistenten till Eva.

Organisatorisk nivå.

Många elever med Aspergers syndrom har tillgång till en eller fler resurspersoner. Det kan organiseras i form av en klassassistent som har till uppgift att vara stöd för alla i klassen. Det kan också vara en personal som är direkt anställd för att hjälpa en särskild elev. Maria hävdar att hon har bra stöd från ledningen på skolan. Hon säger emellertid att det är ofrånkomligt att ekonomin styr vilka resurser som kan sättas in. Överlag känner de intervjuade att de har bra stöd från rektor.

Omvärldsanalys och åtgärdsprogram.

Mina informanter poängterar vikten av att samla information. Information från eleven, föräldrar och från de vuxna som finns nära eleven. Att göra en omvärldsanalys innebär att tillsammans fundera på vad det är som fungerar och vad det är som inte fungerar för eleven. Detta gäller inte bara på skoltid utan också vid andra tillfällen under dagen exempelvis på fritidshemmet och på vägen till och från skolan. Alla lägger stor vikt vid föräldrasamverkan. Anna säger: *"Det viktiga är att föräldrarna får säga vad de känner och vad de känner att de vill ha hjälp med."* De säger alla tre att relationen till föräldrarna är viktiga för att bygga upp en grundtrygghet runt eleven. Har de föräldrarnas förtroende är det lätt att arbeta med barnen. De säger att mycket problematik kan minskas om vi som pedagoger har en bra dialog och ett gott bemötande både mot föräldrar och mot elev. Utifrån omvärldsanalysen sätts långsiktiga och kortsiktiga mål upp. Det är viktigt att målen är realistiska för eleven. *"Jag bli beklämd av alla åtgärdsprogram som skrivits på dessa barn. Där det inte har funnits en plan på hur man skall komma tillrätta med problemen. Det gäller att lära*

känna barnen och sätta upp rimliga mål”(Anna). De olika målen sammanställs sedan i ett åtgärdsprogram. När åtgärdsprogrammen upprättas är det viktigt att man har ett väl förberett material från omvärldsanalysen och att målen är väl förankrade i läroplanen. Nuläget skall beskrivas, vilka mål som skall uppnås och vilka åtgärder som skolan behöver vidta för att det skall bli möjligt för eleven att nå målen. Åtgärdsprogram får inte bara bli en skrivbordsprodukt utan informanterna lägger stor vikt vid att dessa utvärderas vid jämna tillfällen. Maria poängterar att i ett åtgärdsprogram måste man se till skolan samlade resurser vad gäller personal, klasser och lokaler. För att få de bästa möjliga förhållanden för eleven gäller det att se till hela skolans resurser och möjligheter.

Planering och struktur.

Ett gemensamt mantra för mina informanter är planering och förutsägbarhet. De hävdar att tydlighet är A och O. En grundstruktur i klassrummet är väldigt viktig. Struktur i form av att dagarna i stort sett ser lika ut dag för dag. Struktur i form av tydliga scheman. Scheman behövs för varje dag men också över längre tid. De båda lärarna använder sig av bildscheman. Anna sänder hem veckoschema där det står vad som skall hända under veckans dagar och där står också vem som är ansvarig lärare vid de olika aktiviteterna. Hon säger också att hon har individuella planeringar som eleverna har på sin bänk. På planeringen finns bilder på de böcker de skall arbeta med och i vilken ordning de skall arbeta med dem. Eva förklarar att hon vid vissa tillfällen kan använda sig av aktivitetskort. Kort som innehåller bild och text på vad eleven skall göra. Det ger tydlighet och eleven vet precis vad som förväntas av denne under lektionen. Många elever med Aspergers syndrom är visuellt starka och därför är det bra att förstärka det man vill säga och lära ut genom visuellt stöd. Maria visar på att hon även använder sig av ”post-it” lappar där hon ritat schemat för eleven den närmaste lektionen. När eleven är klar med uppgiften stryker hon över bilden. Lärarna hävdar att genom att arbeta upp en struktur i klassrummet med ett tydligt bildschema gynnar det inte bara elever med Aspergers syndrom utan hela klassen. Genom att använda sig av en tydlig veckoplanering kan eleverna förbereda sig på vad som skall hända när de kommer till skolan. Båda säger att eleven blir lätt desorienterade om de inte vet vad som förväntas av dem. Anna säger: *”Det går inte att plötsligt hitta på en massa, att ha idekläckningsceremonier funkar inte. Det tar för mycket energi av dem att reda ut situationen.”*

Under mina intervjuer pratar vi om olika undervisningsmetoder. Eftersom elever med Aspergers syndrom har en nedsatt förmåga att interagera socialt frågar jag en av mina informanter om det är möjligt för dessa elever att arbeta med grupparbeten. Anna svarar att om man arbetat in en ”ram” dvs. en grundstruktur i klassen och eleverna är väl förtrogna med den ramen kan man som lärare nästan göra vad som helst. Men man måste hålla sig inom den ramen för eleverna måste hela tiden i förväg få veta vad de skall göra. Mina informanter säger att som lärare måste du bygga upp ett förtroende och en tillit annars nås aldrig de uppsatta målen.

Hur organiseras klassrummet?

Hur man som lärare organiserar lärandet i klassrummet beror på elevens behov. Det finns inget generellt att säga det gäller att intervjua eleven. Eftersom alla elever med Aspergers syndrom är unika finns det ingen given plan hur undervisningen skall bedrivas. Det gäller att göra individuella pedagogiska avvägningar för just den speciella eleven. Är det ett barn som störs av för mycket rörelse, påverkas eleven av ljus eller ljud på något speciellt sätt? Det kan finnas möblering som fungerar för en elev och inte alls passar för en annan. Anna kommenterar dock att hon gärna har eleven nära sig så hon kan ge tydligare instruktioner då hon uppfattar att eleven inte har förstått den givna uppgiften. Hon har då en möjlighet att fånga upp eleven innan eleven blir stressad över situationen. Vidare säger hon att eleven i hennes klass tidigare arbetat mycket enskilt och då speciellt med datorn. Att arbeta enskilt med olika kompensatoriska hjälpmedel så som data kan underlätta lärandet mycket eleven. Men till viss del är det en enkel väg att gå. Med hjälp och mycket träning i det sociala samspelet kan de bli en del av klassgemenskapen hävdar hon.

Att arbeta med det sociala klimatet är något som alla tre ser som en förutsättning för en bra lärandemiljö. Anna ger tips om att hon arbetar mycket med sociala berättelser och seriesamtal. Med hjälp av enkla streckgubbar och symboler åskådliggörs samspel och kommunikation mellan människor. Enkla bilder och korta meningar får illustrera olika händelsesekvenser i ett samtal och på så sätt ge visuella ledtrådar till eleverna. Syftet är att förebygga alternativt förändra ett oacceptabelt beteende. Med hjälp av dialog kommer de tillsammans i klassen fram till alternativa lösningar. Elever med Aspergers syndrom har lättare att följa med och förstå ett samtal om de får stöd av bilder.

Vid intervjuerna framkom det att idrottslektionerna kan innebära stora svårigheter för elever med Aspergers syndrom. Dessa lektioner är ofta högljuda, röriga och rörliga. Det krävs färdigheter i rörelse och smidighet och mycket samspel, allt det som elever med Aspergers syndrom har svårigheter med. Framförallt de idrottslektioner som innehåller lagsporter och då speciellt bollsporter kan upplevas oerhört stressfyllda. Här krävs att pedagogen tillsammans med berörda parter gör individuella anpassningar för här är det extra viktigt med tydlig stuktur. Eftersom en av mina informanter arbetar som idrottslärare gav hon tips på hur dessa lektioner kan underlättas för elever med Aspergers syndrom. Ett tips var att aldrig ställa en elev med Aspergers syndrom först i en kö. De behöver få kunskap om aktiviteten först, någon som visar hur de skall göra. För att uppmuntra eleven till att våga måste läraren ställa förberedande frågor innan lektionen.

Vidare kan en del elever uppleva det jobbigt att gå till skolmatsalen. Det kan bero på rörighet, hög ljudvolym eller att de inte klara av doften eller matens konsistens. Maria säger att här måste skolan ta hjälp av föräldrarna. De känner barnet allra bäst. *"Om inte eleven äter en viss sorts mat hemma kommer hon/han förmodligen inte äta det i skolan heller. Att få eleven att välja nya maträtter är enligt min mening inte det lättaste. Skolan uppgift är att i första hand fokusera på kunskapsinhämtningen och den sociala utvecklingen."* Även här gäller det att se till individens förutsättningar.

Hinder och möjligheter som eleven stöter på

Elever med Aspergers syndrom möter inte bara på hinder utan också möjligheter. Anna säger att deras styrka är förmågan till logiskt tänkande. Många gånger kan de hitta lösningar som ingen annan har tänkt på. Deras förmåga att angripa ett problem ur en annan synvinkel kan föra diskussionerna i klassen till en annan nivå. De har ofta en hög begåvning och det är inte helt ovanligt att de är speciellt intresserade av ett avgränsat område. Det gäller att fånga upp det intresset och bygga vidare på det i undervisningen. Det har förekommit att specialintresset upplevts som en låsning säger Maria. De ville då bara arbeta med ett kunskapsområde t.ex. bara matematik. Det arbetssätt som elever har på universitetet med ämneskurser skulle passa vissa elever med Aspergers syndrom bättre. Maria säger att det gäller att *"ha is i magen"* för ofta

brukar det så småningom gå över. När de har gått ut årskurs sex har de i allmänhet klarat av de uppsatta ämnena.

Givetvis tar mina informanter också upp svårigheter som eleven stöter på. De nämner rasterna som ett stort problem. För andra elever är rasten en stund för avkoppling och lek men för elever med Aspergers syndrom kan rasten vara allt annat än avkopplande. De kan inte föreställa sig vad de skall göra, vem de skall vara tillsammans med, var de skall vara och hur länge de skall vara där. Intervjupersonerna hävdar att pedagoger har ansvar att hjälpa barnet med att strukturera upp rasten. Det kan ske med hjälp av bilder på olika aktiviteter, genom att läraren ställer frågor om vad eleven skall göra på rasten, vem de skall leka med, men framförallt genom att förvissa sig om att det finns någon vuxen närvarande. Anna säger att det vid olika konflikter på skolgården inte är helt ovanligt att eleverna med diagnos blir orättvist beskyllda, både av vuxna och av barn. Hon säger vidare att de i klassen har arbetat hårt för att få bort destruktiva tankar. Klassen har varit lättare att forma än den grundsynen vissa i kollegiet har till barn i behov av särskilt stöd.

Konflikter är ofrånkomliga. Elever med Aspergers syndrom kan känna frustration ofta beroende på oklarheter eller genom att de har svårigheter att uttrycka sina egna känslor. Två av mina informanter säger att de anvisat elev ett ställe där de kan *”arga av sig”* på. Det kan vara ett speciellt träd eller en vrå i klassrummet. Ett tips som visat sig fungerat bra. En av informanterna säger också att det gäller som lärare att välja när det är värt att gå i konflikt med eleven. Det gäller att främst fokusera på beteenden som direkt är oacceptabla.

Kunskaper om funktionshindret

Intervjuerna visar att kunskap om funktionsnedsättningen är en förutsättning för att kunna organisera och genomföra undervisning. Anna kommenterar att inte bara lärare som arbetar med elever som har Aspergers syndrom, utan hela arbetslaget behöver kunskap i hur man bemöter elever med speciella behov. Hon hävdar att alla behöver veta hur man bemöter barn som inte är *”som alla andra”*. *”Jag ser tydligt att de här barnen inte är dumma i huvudet. De läser av de vuxna. Känner de att de inte är accepterade för dem de är och att ingen vuxen tror på dem och älskar dem för vad de*

är, är det inte så konstigt att de protesterar och blir utåtagerande. Jag skulle också blivit utåtagerande då” (Anna)

En av Annas framgångsfaktorer är att eleverna i klassen fått kunskap runt funktionshindret. Barnen i klassen vet att eleven har en diagnos och också vad diagnosen innebär. De vet varför och hur eleven kan reagera vid olika tillfällen. Hon har gett klassen olika verktyg för hur de skall bemöta elever med Aspergers syndrom, verktyg för hur de kan kommunicera och samspela med eleven. Givetvis har detta skett i samråd med föräldrarna.

När jag frågar informanterna om vilken kunskap de har och hur det fått den kunskapen svara Maria att hon har en bra grund från sin utbildning till specialpedagog. Anna däremot har sökt sin kunskap själv. Hon har läst mycket litteratur och framför allt gått på ”magkänslan” och på egen livserfarenhet. Hon har många gånger känt sig utlämnad till sig själv och när det var som ”*jobbigast och värst*” i klassen hade hon behövt handledning från specialpedagog eller resursteam. Det som har varit hennes stöd är den personliga assistenten i klassen. Tillsammans har de analyserat och utifrån vad de kommit fram till försökt förbättra olika situationerna för eleven. Hon ser det som oerhört viktigt att vara överrens i närmaste arbetslaget. Att sätta upp regler och sedan följa dem strikt är en förutsättning för ett bra arbetsklimat. *Vi har aldrig tummat på någon regel en enda gång, någonsin!* Eleverna måste veta att de kan lita på oss säger hon. Om de har märkt att reglerna inte har fungerat har de tillsammans arbetat fram nya regler. Eva säger att hon för många år sedan hade en elev som blev hennes läromästare. Genom att pröva sig fram och ständigt försöka hitta nya lösningar lärde hon sig mycket. Hon har också fått kunskap genom handledning från kurator. Har däremot inte fått någon kunskap om funktionsnedsättningen under sin utbildning. Föräldrar behöver också kunskap om funktionsnedsättningen och till viss del kan skolan bidra med den kunskapen genom att framför allt tala om att struktur är viktigt i skolan med också i hemmet. Mina informanter hävdar dock att deras uppgift i första hand är att undervisa eleverna. Däremot är de noggranna med att poängtera att föräldrarna måste få höra att deras barn är duktiga. Som pedagog från man aldrig döma föräldrarna, de lever med funktionsnedsättningen dagligen och lärarna måste förutsätta att de gör så gott de kan.

Analys och diskussion

Kompetens och handledning en organisatorisk fråga

Skolans undervisningsstrategier bygger traditionellt sätt på att lärande sker utifrån ett sociokulturellt perspektiv. Lärande byggs ofta upp utifrån ett socialt och kommunikativt sammanhang och kunskaper förmedlas till stor del verbalt. För elever med Aspergers syndrom kan ett sådant undervisningssätt försvåra lärandet avsevärt. I undersökningen har det framgått att det är långt ifrån okomplicerat att organisera lärandet för elever med Aspergers syndrom. Mycket problematik uppstår för eleven, läraren och klasskamraterna. Men jag menar att det finns också möjligheter. Jag vill här återknyta till en av mina informanter som hävdar att ett tematiskt arbete i grupper är fullt möjligt bara det finns en grundstruktur i undervisningssituationerna. Det finns alltså stor potential för elever som har diagnosen Aspergers syndrom med det krävs mycket av den undervisande pedagogen. Jag hävdar därför att begränsningarna inte bara ligger hos eleven utan även hos läraren. I undersökningen har det framgått att det inte räcker med välvilja och en ”vanlig pedagogisk intuition” för att lyckas. Det är med förståelse och kunskap om det annorlunda sättet att tänka och tolka än sitt eget som det kan skapas förutsättningar för lärande. Eftersom Aspergers syndrom kan yttra sig på så många olika sätt är det svårt att utgå från egna erfarenheter. Det krävs utbildning. Dessutom går forskningen ständigt framåt därför krävs att lärare också uppdaterar sin kunskap. *Kompetens* och *kunskap* är det som genomsyrat litteraturen jag läst. Det krävs kunskap om funktionshindret, kunskap om de vanligast förekommande symtomen och kunskap om framgångsrika pedagogiska insatser för att underlätta för elever med Aspergers syndrom i skolan. Skolverkets rapport (2008) visar att den främsta faktorn för elevers framgång i skolarbetet är lärarens kompetens. Lärarens förmåga att individualisera undervisningen utifrån elevernas behov har avgörande betydelse. Flera lärare och rektorer i Skolverkets rapport (2009) om Aspergers syndrom har som orsak till att de inte lyckats med att organisera lärandet just uppgett att de saknar tillräcklig kompetens för att möta elever i svårigheter.

Det krävs också handledning och stöd vilket Skolverkets rapport (2009) visar. Person (2007, s.97) uttrycker det, det får inte bli ”*beteendet i sig självt som åtgärdas för att eleven skall anpassas till rådande normer*”. Det behövs tid och hjälp till att gå på djupet och analysera var roten till elevers problem ligger i. Nödvändigt är också

handledning i hur den pedagogiska verksamheten kan utformas på bästa sätt. I intervjuerna framgår det att handledningen till viss del är bristfällig. En av mina informanter hävdade att den till och med var obefintlig. Här ser jag stora skillnader mellan olika skolor. Skillnader i vilka resurser som finns tillgängliga på skolor. Den specialpedagog jag intervjuat arbetar mycket med handledning och omvärldsanalyser och finns tillgänglig för att ge stöd för lärarna på skolan. Haug (1998) menar att skillnader i resurser kan beror på vilket lärarkapital som finns på skolan. Större skolor med en specialpedagog och kanske också speciallärare direkt knuten till verksamheten har större möjligheter att ge handledning till undervisande lärare.

En av mina informanter hävdade att svårigheter vid bemötande inte enbart låg hos klasskamraterna utan också bland kollegor. Vilket jag kan tycka är beklämmande. Återigen är kunskap om funktionsnedsättningen är A och O. Hejlskov - Jörgensen (2009, s.26) hävdar att människor gör det riktiga om de kan. Han säger; *Människor som kan uppföra sig gör det*. Han lägger fokus på kan, det handlar inte om vilja eller förmåga utan det handlar om att personen med funktionsnedsättningen inte har förutsättningarna att kunna leva upp till de krav som ställs. Många människor förväntar sig att andra förstår konsekvenserna av sitt handlande vilket inte alltid personer med Aspergers syndrom gör. Det kan få ödesdigra konsekvenser om vuxna i skolmiljön inte har förståelse för funktionsnedsättningen. Jag hävdar att rektorn på skolan har ett organisatoriskt ansvar att göra prioriteringar av resurser på skolan både vad gäller tid, personal, handledning och utbildning. Oavsett vilket intresse rektorer har för den specialpedagogiska verksamheten har de en skyldighet att sätta in åtgärder. Det framgår klart i grundskoleförordningen att rektorn är skyldig att se till att behoven utreds och är också skyldig att sätta in särskilda åtgärder om det visar sig att behov finns.

Struktur och visuellt stöd en förutsättning

En av mina informanter hävdar att det tar tid och det är som hon säger, ett hårt slit att få ett acceptabelt lärandeklimat i klassrummet. Det är inte något som bara uppnås per automatik. De pedagogiska nyckelorden i min undersökning är: *planera, strukturera* samt *visualisera*. Den stora utmaningen för pedagoger som jobbar med elever med Aspergers syndrom ligger i att ständigt ha en god framförhållning och en bra planering. En regelmässig struktur på dagen och en bestämd ordningsföljd i

dagsschemat skapar trygghet. En av de mest framträdande framgångsfaktorerna i Skolverkets rapport (2009) är just planering. Planering både på lång och på kort sikt, planering som ser både till en övergripande nivå och till en detaljerad nivå. All information behöver tydliggöras för elever med Aspergers syndrom, vilket också mina informanter tydligt poängterat. Eftersom skolgården med bland annat mycket socialt samspel, mycket ljud och synintryck kan vara den värsta miljö ett barn med Aspergers syndrom kan sättas i är det viktigt att också raster planeras. Enligt de resultat jag fått fram från undersökningen kan det underlätta mycket för elever med Aspergers syndrom om också de fria aktiviteterna planeras och schemaläggs. Givetvis är det av stor vikt att all planeringen utgår från elevens egna förutsättningar.

Det är en utmaning att arbeta med elever med Aspergers syndrom. En fråga som kan vara till hjälp på vägen är: *Hur skall jag göra så att barnet förstår och lyckas?* (www.attention-riks.se). Sällan underlättar eller hjälper det talade ordet för elever med Aspergers syndrom att förstå bättre. Visuellt stöd i form av konkreta visuella förklaringar är en nödvändighet. Det kan vara i form av foton, bilder, skrivet eller ritat. Något som jag särskilt vill lyfta fram är de individuella planeringar som en av mina informanter berättade om. Hon berättade att eleven har bilder på bänken, bilder som talar om vilka böcker eleven skall arbeta med och i vilken ordning eleven skall arbeta med dessa. Detta är för mig ett väldigt tydligt och konkret arbetssätt men också en metod som är tidskrävande och som kräver ett oerhört stort engagemang från lärarens sida. Jag är övertygad om att en tydlig struktur i klassen med välplanerade skoldagar där eleverna har förförståelsen för vad som skall hända, där det finns visuellt stöd på scheman och aktiviteter inte bara gynnar elever med Aspergers syndrom utan hela klassen. Det innebär en stor arbetsbörda för läraren men långsiktigt ger det med all säkerhet goda resultat för alla i klassen.

Sociala berättelser och seriesamtal kan göra det talade språket tydligare för elever med Aspergers syndrom. Skolverket nämner det i sin rapport, Jalakas (2007) berör det samt en av mina informanter. Poängen med sociala berättelser och seriesamtal är att de stimulerar flera sinnen. Elever med Aspergers syndrom har lättare för att förstå och komma ihåg information om de får den både visuellt och auditivt. Den informant som använde sig av denna metod använde den främst vid konfliktbearbetning men kan med fördel användas vid flera tillfällen. Att arbeta med dessa metoder i skolan kanske

inte är en ny arbetsmetod men jag är helt övertygad om att den är långt ifrån vanligt förekommande. Även här krävs givetvis kunskaper om metoden innan den kan användas. Jag ser metoden som ett ypperligt bra redskap för att förklara och beskriva världen omkring eleven samt som ett hjälpmedel vid reflekterade samtal. Men också som ett redskap till att förbereda och introducera nya rutiner och för situationer som skiljer sig från det vanligt inrutade schemat. Jag hävdar att det gäller för lärare att våga prova andra lösningar än de traditionella.

Ett väl organiserat klassrum

Lärare som arbetar med elever som har Aspergers syndrom behöver skapa en ”Asperger vänlig” miljö. Den behöver anpassas utifrån barnets sociala, språkliga och kognitiva förmåga. Det har framkommit i undersökningen att inte enbart klassrumssituationer behöver organiseras utan också övriga aktiviteter så som idrott och rastverksamhet behöver en tydlig struktur. Det finns en mängd olika strategier som kan vara framgångsfaktorer för eleven. En del av dessa strategier har jag berört tidigare och lång ifrån alla passar för alla elever utan de måste utformas individuellt. I undersökningen framgår att det inte finns något generellt att säga om hur klassrummet bör organiseras. Elever med Aspergers syndrom kräver individuellt anpassade läroplaner som utgår från individens behov och förutsättningar. Behoven måste säkerställas genom omvärldsanalys vilket både Skolverkets rapport (2009) samt intervjuerna visar. Det är därför det är så komplicerat att organisera lärandet för dessa elever. Det är också därför det är en stor utmaning och som jag ser det oerhört spännande att arbeta med elever som har Aspergers syndrom. Som bilaga till undersökningen ligger Jalakas (2007) ”Goda råd till lärare” (Bilaga 1). Mycket av det Jalakas tar upp har jag berört i undersökningen. Listan ger en god sammanfattning av olika tips och råd som kan vara till hjälp för lärare som skall organisera lärandet för elever med Aspergers syndrom.

Se möjligheterna och inte hindren

Gillbergs diagnoskriterier kan till viss del uppfattas som om tonvikten främst ligger på de svårigheter människor med Aspergers syndrom har. Utifrån tankesättet att handikappet alltid uppstår i relation till omgivningen och miljön är inte svårigheterna ett hinder. Det bli ett hinder beroende på den miljö eleven sätts i. Givetvis finns det svårigheter som inte går att komma ifrån men med en förstående omgivning kan

mycket av problemen lösas. Flera skolor har i Skolverkets rapport (2009) uppgett att de arbetar mot en öppenhet om diagnosen. Vidare hävdar en av mina informanter att om barnets avvikande beteende uppmärksammas av övriga elever i klassen kan öppenhet om funktionshindret lösa en del av problemen. Genom att klasskamraterna känner till funktionsnedsättningen och har förståelse för vad det innebär minskar risken att eleven blir utstött. Även här krävs det mycket av läraren. Skall klasskamraterna få kunskap om funktionsnedsättningen måste föräldrarna vara väl underrättade och det krävs att läraren är förberedd att möta elevernas frågor. Här är det viktigt att betona barnets starka sidor lika mycket som att uppge de svårigheter eleven har. Winter (2008) hävdar att genom att diskutera olika inlärningsstilar och inlärningsmiljöer får klassen en större förståelse av alla individers olikheter.

I skolan kan barnens specialintressen bli till en möjlighet istället för ett hinder. Lärare kan ge eleven en möjlighet att framstå som expert istället för en avvikare. Har läraren förmågan att identifiera barnets starka sidor kan det få positiva bieffekter på det sociala området. För klasskamrater kan specialintresset bli oerhört uttröttande. Här gäller det för läraren att avsätta tid och hjälpa eleven att begränsa sig. Elever med Aspergers syndrom är ofta välbegåvade och har stora möjligheter till fortsatta studier trots sitt funktionshinder. Men det krävs att läraren kan stärka deras självkänsla och få eleven att känna att han/hon duger, lyckas läraren med det finns det stora utvecklingsmöjligheter.

Elever med Aspergers syndrom har svårigheter med det sociala samspelet därför gäller det att förbereda eleverna för kommunikation. Det går inte att placera dem i vanlig klass och hoppas att kommunikationen mellan eleverna uppstår av sig självt. Det krävs kunskaper och träning i social interaktion. Till en början kan uppmuntran till samspel med ett begränsat antal barn vara tillräckligt. Enligt Attwood (2000) är det förvånansvärt hur snabbt elever med Aspergers syndrom tränar upp sociala färdigheter bara de får handledning och stöd. Men lika viktigt som det är att barnet får träning i olika sociala situationer lika viktigt är det att eleverna ibland lämnas ostörda. Likaväl som eleven behöver en plats till att "arga av sig" behöver de en lugn vrå när de upplever situationer allt för stressande.

Slutsats

Frågan jag ställde mig var hur skolor kan organisera och genomföra lärandet för elever med Aspergers syndrom. Skolor *kan* organisera lärandet för elever med Aspergers syndrom men det krävs kunskap, struktur, planering, individualiserad undervisning, mycket tid, lyhördhet och ett bra bemötande från en förstående och accepterande omgivning. Det krävs också täta och fungerande relationer med elevens vårdnadshavare. Det som också styr skolors förmåga att organisera lärandet är ekonomin. Även om rektorer enligt grundskoleförordningen är skyldiga att sätta in resurser är det ofrånkomligt att skolans ekonomiska resurser påverkar vilket stöd som kan sättas in.

Undersökningen grundar sig inte på en formell representativ grupp och intervjuerna har varit få. Ändå hävdar jag, utifrån den kunskap och erfarenhet jag har, att mina resultat stämmer väl överrens med resultaten från litteraturen. Resultaten överrensstämmer väl med de framgångsfaktorer som Skolverkets rapport (2009) visar, nämligen planering, kontinuitet, relationer, kompetens, stöd, resurser och ledning. Jag ställde mig också frågan vilka hinder och möjligheter elever med Aspergers syndrom kan stöta på. Elever med Aspergers syndrom har inte bara svårigheter utan också många möjligheter. Jag föredrar att se funktionshindret ur en mer positiv synvinkel men för att de goda dragen skall komma fram krävs att någon ser eleverna och vågar tro på dem och framför allt visar en äkta och genuin omtanke. Sammanfattningsvis vill jag poängtera att ingen är ett handikapp utan alla personer är först och främst en individ med en egen personlighet. Ur ett relationellt perspektiv är de inte elever *med* svårigheter utan de är elever *i* svårigheter. Funktionsnedsättningen är komplicerad och jag anser att det fordras en väl genomtänkt pedagogik och speciella och individuella hänsynstaganden för att dessa elever skall må bra. Det är hela skolan ansvar att hantera mångfald och olikheter och kunna bemöta elever i svårigheter. Vilket är väl förankrat i läroplanen där det står att; *hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov/.../ Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen* (Lpo94 s.6). Om skolans personal kan bejaka mångfalden och har förmågan att bemöta den totala variationen av elever kan skolan bidra med positiv utveckling och lärande i vardagen (Björk-Åkesson, 2007). Falkmer (Skolverkets rapport, 2009) framhåller också att om skolan arbetar övergripande med attityder och acceptans av olikheter har det en avgörande

betydelse för inkluderingsarbetet. Min förhoppning är att denna undersökning kan bidra med kunskap så att elever med Aspergers syndrom möts av en mer förstående pedagogik i skolan. Jag sammanfattar min slutsats med ett citat.

De flesta tänker på skola när man använder ordet pedagogik, men i autismsammanhang är pedagogik mycket mera. Den är något som genomsyrar hela vardagen och inget som kan upphöra bara för att man blivit vuxen. Man kan säga att pedagogiken delvis är ett hjälpmedel- och precis som rullstolar, glasögon och andra hjälpmedel som människor med funktionsnedsättningar får måste den utprovas individuellt.

(Gerland, Hartman, Larsson, 2001 s.45)

Vidare forskning

Skolverket (2009) betonar samverkan mellan olika aktörer utanför skolan som oerhört viktig. De hävdar att det är viktigt att det finns en förståelse för respektive aktörers uppdrag och ansvarsområden. Elever med Aspergers syndrom har vanligtvis en mängd olika kontakter förutom lärare och specialpedagog. Kontakter som säkerställer diagnos och som ger stöd till föräldrar. Dessa aktörer kan vara barnhabiliteringen, skolhälsovård, sociala myndigheter, barn och ungdomspsykiatri. I undersökningen saknas uppgifter om vilket stöd som finns tillgängligt på skolor och hur detta stöd är utformat. I vidare forskning skulle jag vilja fördjupa mig i hur elevvårdsarbetet fungerar på skolor och hur samverkan mellan barnhabiliteringen, BVC, sociala myndigheter, familjebehandling och så vidare är uppbyggt. Det som får mig att fundera över dessa frågor är framför allt att en av mina informanter hävdade att hon inte hade något stöd vare sig från resursteam eller från habilitering. Den kunskap hon hade var helt framtagen på egen hand. Jag skulle också vilja fördjupa mig hur stadiövergångar och skolbyten fungerar för elever med Aspergers syndrom. Hur skapar man goda förutsättningar för elever med Aspergers syndrom vid byte av skola och lärare? Hur sker övergångar mellan till exempel förskola och skola och mellan mellanstadiet och högstadiet? Vilken kunskap får den mottagande läraren om elevens funktionsnedsättning? Det får emellertid bli ett senare arbete.

Referenser

- Attwood, T.(2000). *Om Aspergers syndrom. Vägledning för pedagoger, psykologer och föräldrar*. Stockholm: Natur och kultur.
- Attwood, T. (2008). *Den kompletta guiden till Aspergers syndrom*. Stockholm: Cura Bokförlag AB.
- Björk-Åkesson, E. (2007) Specialpedagogiken ett specialområde med många dimensioner. *Vetenskapsrådets rapportserie 5:2007*.
- Ehlers, S. & Gillberg, C. (1999). *Aspergers syndrom – en översikt*. Riksföreningen Autism .
- Gerland, G. & Hartman, G & Larsson S. (2001) *Autism svårigheter och möjligheter*. SIH Läromedel.
- Gillberg, C. (1997). *Barn och ungdomar och vuxna med Aspergers syndrom. Normala, geniala, nördar?* Stockholm: Bokförlaget Cura AB.
- Haug, P. (1998). *Pedagogiskt dilemma. Specialundervisning*. Stockholm: Skolverket/Liber.
- Hejlskov-Jørgensen, B. (2009). *Problemskapande beteenden vid utvecklingsmässiga funktionshinder*. Lund: Studentlitteratur.
- Jalakas, I. (2007). *Nördsyndromet. Allt du behöver veta om Aspergers syndrom*. Stockholm: Alfabetabokförlag.
- Jakobsson, I- L. (2003). God kommunikation är avgörande. Skolsituationer för elever med syndromdiagnos. *Locus 4/03*.
- Kullberg, B. (2004). *Etnografi i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lpo 94. *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna*. Utbildningsdepartementet.
- Persson, B. (2007). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber.
- Rosenqvist, J. (2007) Landvinningar på väg mot en skola för alla. *Pedagogisk forskning i Sverige nr 2, årg. 12*. S 109-118 ISSN 1401-6788.

Skolverket. (2001). *Att arbeta med särskilt stöd. Några perspektiv*. ISBN: 91-89314-70-0S. Stockholm: Liber.

Skolverket. (2008). *Särskilt stöd i grundskolan . En sammanställning av senare års forskning och utvärdering*. ISBN: 978-91-85545-37-7. Stockholm: Fritzes.

Skolverket. (2009). Rapport 334, *Skolan och Aspergers syndrom. Erfarenheter från skolpersonal och forskare*. ISNN: 1103-2421. Stockholm: Fritzes.

Säljö, R. (2002). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag.

Winter, M. (2008). *Aspergers syndrom – vad lärare behöver veta*. Stockholm: Liber.

Vygotskij, L.S. (1999). *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos AB.

Elektroniska källor

Grundskoleförordningen hämtad från

<http://www.skolverket.se> Tillgänglig 2010-05-16.

Riksföreningen Attention. <http://www.attention-riks.se/index.php/aspergers-syndrom.html> . Tillgänglig 2010-05-16.

Skollagen hämtad från

<http://www.skolverket.se> Tillgänglig 2010-05-16.

Vetenskapsrådet. (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Hämtad från <http://vr.se/download>,

Tillgänglig 2010-05-16.

Litteratur om sociala berättelser:

Andersson, L. (1996) Sociala berättelser. Tidskriften *Ögonblick*, Nr 2. (Sid 27-31).

Riksföreningen Autism.

Gray, C. (2004). *Det sjättesinnet II*. Riksföreningen Autism.

Bilaga 1

Goda råd till lärare.

Utdrag ur Inger Jalakas bok; *NÖRDSYNDROMET- allt du behöver veta om Aspergers syndrom* (2007, s.162).

- Tala klarspråk, både till barnen och deras föräldrar. Försök inte vara hänsynsfull genom att ludda till saker och ting. Det skapar bara osäkerhet.
- Var konkret.
- Ta inte för givet att självklarheter är självklara.
- Tänk på att barnen uppfattar vad du säger ordagrant. Det blir lätt missförstånd när de lyssnar på orden, men inte på innebörden. Använd inte formuleringar typ ”Kan du...? Om du menar det som en uppmaning.
- Tänk också på att många inte förstår bildspråk, undertexter, skämt och ironi. Säg åt dem att fråga om de undrar över vad något egentligen betyder.
- Ge information både muntligt och skriftligt.
- Informera om vilken hjälp barnen kan få och vem de kan prata med för att få stöd.
- Gör allt du kan för att ge eleverna en lugn miljö. Perceptionsstörningar innebär att man inte kan filtrera bort störande lukter, ljud, ljus och myllrande människor. Se till att surrande fläktar och flimrande lysrör åtgärdas. Sätt mjuka möbeltassar under stolarna så de inte skrapar mot golvet. Skaffa hörselskydd så barnen kan skärma av sig när de behöver det.
- Placera inte ett barn med Aspergers syndrom mitt i klassrummet. De skall sitta i ytterkant, i det lugnaste hörnet.
- Tänk på att barnen har svårt för förändringar. Att byta plats i klassrummet är ett problem. Att förflytta sig mellan klassrum är ett problem. Det underlättar om det finns tydliga skyltar och gärna foto på personalens dörrar.
- Hitta ett lugnt rum där de kan vila om de blir stressade.
- Minimera antalet stressade situationer.
- Gammaldags katederundervisning passar barn med AS bättre än modern pedagogik med mycket eget arbete.

- Hjälp barnen att planera och strukturerar tillvaron. Skoldagen skall vara så förutsägbar som möjligt. Barnen behöver ordning och reda, fast rutiner, tydliga och detaljrika instruktioner, exakta uppgifter.
- Gör schema tillsammans med barnen. Ett för veckan, ett för varje dag, samt arbetsschema.
- Veckoschemat innehåller veckans uppgifter i varje ämne.
- Dagens schema innehåller den dagens aktiviteter, i detalj. Det ska ge barnen svar på frågorna: Vad? När? Var? Hur? Hur mycket? Hur länge? Vad händer sen? Det skrivs lämpligen i slutet av föregående dag.
- Bryt ner stora uppgifter i mindre delar.
- Skriv ner i vilken ordning de olika delarna skall göras, vad som är viktigast att göra om de inte hinner med allt och vem de skall fråga om det blir fel.
- Hjälp barnen att komma igång med ett arbete. Hjälp dem att avsluta det.
- Skriv sammanfattningar på tavlan, gärna i punktform, av det du gått igenom. Många med AS har svårt för att plocka ut det viktigaste i en text.
- Försäkra dig att de har förstått vad de har i läxa och när den skall vara gjord.
- Hitta nycklarna till det som motiverar dem.
- Använd deras specialintressen i skolarbetet.
- Utnyttja deras sinne för detaljer.
- Planera in bestämda tider där ni går igenom hur allt fungerar och hur ni kan göra för att ska fungera bättre.
- Inse att barn med AS inte klarar av att arbeta i grupp. Hitta ett individuellt alternativ.
- Kom ihåg att många med AS har problem med motorik och koordination. Gymnastiken är en fasa för dem. Be aldrig eleverna dela upp sig i lag. Det är knäckande att alltid bli vald sist.
- Tänk på att oväntade händelser är jobbiga, även om de är positiva. Se till att barnen vet vad som skall ske i god tid så att de kan förbereda sig. Det gäller prov naturligtvis, men även studiebesök, friluftsdagar, skolresor och andra avvikande aktiviteter .

- Var tillsamman med barnen på rasterna. Stoppa alla tendenser till mobbing. Inse att barn med AS kan ha mycket större utbyte av att stanna inomhus och syssla med sitt.
- Kränk inte barnen genom att behandla dem som mindre vetande. Det som intresserar dem vet de förmodligen mer om än du.
- Ha tålamod. De gör så gott de kan.

Bilaga 2

Intervjufrågor

Aspergers syndrom ur ett lärandeperspektiv.

Förkunskaper om intervjupersonen. Namn? Ålder? Utbildning? Yrkeserfarenhet?

Hur ser organisationen ut runtomkring eleven?

Hur kan skolan organisera lärandet för barn med Aspergers syndrom?

Vad kan du göra för att underlätta lärandet för elever med Aspergers syndrom?
(speciell struktur, material och organisation i klassrummet?)

Vilka hinder/svårigheter och möjligheter stöter elever på?

Vad krävs av föräldrar och eleven själv för att undervisningen skall fungera?

Vilken kunskap har du?

Hur har du fått kunskap kring funktionshindret?

Bilaga 3

Brev till intervjupersoner.

Hej!

Jag heter Helene Glifberg och går sista året på lärarprogrammet, Högskolan på Gotland. I min utbildning ingår det att skriva en avslutande c-uppsats eller som det också heter ett fördjupningsarbete. Jag har under flera av mina verksamhetsförlagda utbildningar (VFU) träffat på barn med ”särskilda behov” och intresserat mig mycket just för dessa elever. Under utbildningen har vi läst en del om de specialpedagogiska teorierna men inte något om *hur* man organiserar lärandet. Barn med neuropsykiatriska funktionshinder är vanligen i behov av särskilt stöd för att klara skolan och jag ställer mig frågan hur detta stöd ser ut. Fokus kommer att ligga på elever med diagnosen Asperger syndrom. Mitt syfte är att undersöka hur olika pedagogiska insatser påverkar lärandet för barn med Aspergers syndrom. Min frågeställning är:

Hur kan skolan organisera lärandet för barn med Aspergers syndrom?

I min undersökning utgår jag från ett kvalitativt förhållningssätt. Insamlingsinstrument i den kvalitativa metoden är intervjuer samt observationer. Jag kommer att göra intervjuer med lärare och specialpedagog. I undersökningen kommer det också att finnas med en observation från en klass med en elev med diagnosen Aspergers syndrom. Detta för att få bredd på mitt undersökningsmaterial. Er medverkan är givetvis frivillig och ni har när som helst rätten att dra er ur undersökningen. Jag kommer i min undersökning utgå från Vetenskapsrådets Forskningsetiska principer. Vilket bland annat innebär att allt material som jag samlar in behandlas konfidentiellt. Det är bara undertecknad som har tillgång till undersökningsmaterialet. Inga personuppgifter kommer att publiceras. Jag är glad att ni ställt upp på intervju och vill samtidigt passa på att tacka er. Kontakta mig gärna om ni har frågor.

Med vänlig hälsning
Helene Glifberg
Telefon 070-65 74 634
helene@glifberg.com